

Η Διεύρυνση του ΝΑΤΟ

Αναζητώντας ένα νέο πρόσωπο σ' ένα νέο κόσμο

ΣΩΤΗΡΗΣ ΝΤΑΛΛΗΣ

Το ζήτημα της διεύρυνσης του ΝΑΤΟ, ανέκυψε όταν η Πολωνία, η Τσεχία, η Ουγγαρία και η Σλοβακία (χώρες του Visegrad) ζήτησαν να γίνουν μέλη της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας.

Έτσι τέθηκε κι επισήμως προς συζήτηση το ζήτημα της ανάγκης να καλυφθεί το κενό που δημιουργήθηκε ανάμεσα στη Γερμανία και τη Ρωσία και το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει πηγή συγκρούσεων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1994 ο Χένρυ Κίσινγκερ μ' ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο του στην εφημερίδα *Ουάσιγκτον Πόστ*¹ που προκάλεσε πολλές συζητήσεις, έθεσε τον προβληματισμό για το τι πρέπει να γίνει με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, αλλά και για την πολιτική που θα ακολουθήσει η Ρωσία όταν – αργά ή γρήγορα – ξεπεράσει τα τεράστια προβλήματα που αντιμετωπίζει.

Σύμφωνα με τον Χ. Κίσινγκερ η διεύρυνση του ΝΑΤΟ “αντιπροσωπεύει την ανάγκη εξισορρόπησης δύο διαφορετικών θεωρήσεων: Αυτής του φόβου, ότι η Ρωσία μπορεί να αποξενωθεί, από τη μία πλευρά και αυτής του κινδύνου – από την άλλη – δημιουργίας ενός κενού στην Κεντρική Ευρώπη ανάμεσα στη Γερμανία και τη Ρωσία”.

Εάν μεταξύ της Γερμανίας και της Ρωσίας δημιουργηθεί κενό, αυτό θα απειλήσει όχι μόνο τη συνοχή του ΝΑΤΟ αλλά και την ίδια την ύπαρξή του ως ενός θεσμού με πραγματική προοπτική, έγραφε ο Χ. Κίσινγκερ και καλούσε την κυβέρνηση Κλίντον να προωθήσει άμεσα τις απαραίτητες αποφάσεις στο ΝΑΤΟ, πριν κάνει αισθητή την παρουσία της η “απειλή” της Ρωσίας. “Γιατί τότε οι πιέσεις κατά της διεύρυνσης είναι φυσικό ότι θα γίνουν πιο επίμονες και βέβαια δεν αποκλείεται να ενισχυθούν από κάποια αμφιλεγόμενη συμπεριφορά των Ρώσων.”

Δύο χρόνια μετά και λίγο πριν από τη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ τον Δεκέμβριο, η κατάσταση στη Βορειοατλαντική Συμμαχία και στις σχέσεις της με τη Ρωσία είναι περίπου όπως την περιέγραφε στην ανάλυσή του ο Χ. Κίσινγκερ τον Δεκέμβριο του 1994.

Το νέο πρόσωπο του ΝΑΤΟ

Όταν η Γαλλία αποφάσισε στα τέλη του 1995 να επανασυνδεθεί με το ΝΑΤΟ είχε αφήσει να εννοηθεί ότι η απόφασή της αυτή ήταν άμεσα συνδεδεμένη με τον μετασχηματισμό της δομής της Συμμαχίας.

Λίγους μήνες αργότερα, τον Ιούνιο του 1996 στο Βορειοατλαντικό Συμβούλιο του Βερολίνου δρομολογήθηκαν αλλαγές που θα χαρακτηρισθούν “ιστορικές” καθώς φαίνεται να ανοίγουν μια νέα εποχή για το ΝΑΤΟ.

Τα νέα στοιχεία που συνθέτουν την ανανεωμένη φυσιογνωμία της Συμμαχίας παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά στη σύνοδο κορυφής του ΝΑΤΟ τον Ιανουάριο του 1994. Τότε είχαν εγκριθεί δύο θεμελιώδεις αλλαγές: α) η προσαρμογή των δομών της Συμμαχίας στα νέα πολιτικο-στρατηγικά δεδομένα και τους νέους ρόλους.

β) Η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ταυτότητας Άμυνας και Ασφάλειας της Συμμαχίας και η ένταξη νέων μελών² χρειάστηκε μια διετία προπαρασκευής για να αποδειχθεί ότι οι δύο παραπάνω αλλαγές ήταν στενά συνδεδεμένες μεταξύ τους. Έτσι, στην “ιστορική” σύνοδο της 3ης Ιουνίου 1996 στο Βερολίνο, το ΝΑΤΟ εμφανίζεται πλέον “ανανεωμένο”, πιο “ευέλικτο” και κυρίως πιο “ευρωπαϊκό” καθώς έχει οριστικοποιηθεί η επιστροφή της Γαλλίας στη στρατιωτική “αγκάλη” της Συμμαχίας, κλείνοντας έναν κύκλο τριάντα χρόνων απουσίας από την αμυντική δομή του ΝΑΤΟ³.

Η επανασύνδεση της Γαλλίας με τη στρατιωτική δομή της Συμμαχίας (που τυπικά πραγματοποιήθηκε στις 13 Ιουνίου 1996 όταν ο υπουργός άμυνας Σαρλ Μιγιόν έλαβε μέρος στη Σύνοδο των Υπουργών Άμυνας της Συμμαχίας), θεωρήθηκε τόσο για το ΝΑΤΟ, όσο και για τους Αμερικανούς, γεγονός μεζονος σημασίας. Όταν ο Γάλλος πρόεδρος Ζακ Σιράκ ανακοίνωσε την απόφασή του να αναθεωρήσει τη γαλλική στάση απέναντι στο ΝΑΤΟ εγκαταλείποντας ουσιαστικά τις στρατηγικές αντιλήψεις του Ντε Γκώλ, οι Αμερικανοί έδειξαν αμέσως ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφήνοντας να εννοηθεί ότι δεν είχαν αντιρρήσεις στη πρόταση της Γαλλίας για δημιουργία μίας Ευρωπαϊκής Ταυτότητας Άμυνας και Ασφάλειας μέσα στο ΝΑΤΟ.

Πράγματι, η Ουάσινγκτον στήριξε τη σχετική συζήτηση που οδήγησε και στην ενσωμάτωση του προβληματισμού περί Ευρωπαϊκής Ταυτότητας Άμυνας και Ασφάλειας στους μελλοντικούς σχεδιασμούς της Συμμαχίας. Μάλιστα ο Αμερικανός υφυπουργός εξωτερικών, αρμόδιος για θέματα Ευρώπης, Τζων Κόρνμπλουμ, ταξίδεψε στο Παρίσι για να διαβεβαιώσει τη γαλλική διπλωματία ότι η Ουάσινγκτον συμφωνεί με τη γαλλική πρόταση για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ταυτότητας Άμυνας και Ασφάλειας μέσα στο NATO. Αυτό το νέο σχήμα αποδόθηκε στο κοινό ανακοινωθέν του Βερολίνου με τη φράση “διακριτή αλλά όχι ξεχωριστή” ταυτότητα μέσα στο NATO¹.

Όπως δήλωσε και ο πρεσβευτής των ΗΠΑ στο NATO, Ρόμπερτ Χάμερ, η “ιστορική” συμφωνία του Βερολίνου αποτελεί την “πρώτη σημαντική αλλαγή στο τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η Συμμαχία από το 1966, όταν οι Γάλλοι εγκατέλειψαν την αμυντική δομή της”⁵. Ο Ιταλός υπουργός εξωτερικών Λαμπέρτο Ντίνι, υπογράμμισε το θεμελιώδες βήμα που έγινε για “μια ευρωπαϊκή οντότητα ασφάλειας και άμυνας” και ο υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ, Γουόρεν Κρίστοφερ, μίλησε για “ιστορική ημέρα”.

Περιγράφοντας το βίπτισμα στο νέο NATO η ιταλική εφημερίδα *La Stampa*, έγραψε πολύ εύστοχα ότι, “όχι τυχαία, η ήρεμη επανάσταση που θα «γεννήσει» την Ατλαντική Συμμαχία του μέλλοντος, γράφηκε στη «Χάρτα του Βερολίνου», στην πόλη των διαιρέσεων και του Ψυχρού Πολέμου, την πόλη που, χωρίς το Τείχος της, συμβολίζει σήμερα την ανάγκη να προετοιμασθεί η Συμμαχία για νέα καθήκοντα και αποστολές έξω από τον παραδοσιακό χώρο επιχειρήσεών της και να προσαρμοσθεί στη σύγχρονη πραγματικότητα”⁶.

Αν επιχειρούσαμε να συμπυκνώσουμε τη νέα φυσιογνωμία του NATO όπως αυτή σκιαγραφείται μέσα από τις αποφάσεις του Βερολίνου θα προσδιορίζαμε τρία βασικά επίπεδα στα οποία αναμένεται να στηριχθεί η νέα Συμμαχία: Στο πρώτο, εντάσσεται ο νέος ρόλος και οι αποστολές που θα αναλαμβάνει το NATO για τη διαχείριση κρίσεων. Στο δεύτερο, περιλαμβάνεται η προώθηση της Συνεργασίας για την ειρήνη και η διεύρυνση του NATO προς ανατολάς με την ένταξη νέων μελών από τις χώρες που ήταν μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Και στο τρίτο, εντάσσεται η ριζική αναδιοργάνωση των διοικητικών δομών της Συμμαχίας. Εδώ υπάρχει και το ζήτημα της υποστήριξης συγκεκριμένων απο-

στολών που θα αναλαμβάνει η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ). Με την απόφαση να δημιουργηθούν οι Combined Joint Task Forces (CJTF) (Συνδιασμένες Μεικτές Δυνάμεις Αποστολής) η Συμμαχία στοχεύει αφ’ ενός μεν στη μετατροπή της σ’ ένα πιο ευέλικτο μαχητικό σύστημα και αφ’ ετέρου στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας εντός του NATO⁷.

Οι CJTF, θα είναι το οργανωτικό “κάλυφος” για τη χρήση υποδομών και τεχνικών μέσων που ανήκουν στο NATO από τη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, σε αποστολές ευρωπαϊκών χώρων χωρίς την ενεργό συμμετοχή των Αμερικανών. Θα έχουν την ευθύνη για την προετοιμασία, οργάνωση και εκτέ-

λεση αυτών των αποστολών και επιχειρήσεων οι οποίες θα διεξάγονται με τη συμμετοχή μόνο ευρωπαϊκών στρατιωτικών μονάδων και υπό ευρωπαϊκή αποκλειστικά διοίκηση⁸.

Οι CJTF αναμένεται να παίξουν έναν ουσιαστικό ρόλο στον “εξευρωπαϊσμό” της Συμμαχίας και στη διαμόρφωση μιας πιο εύκαμπτης και αποτελεσματικής δομής. Σ’ ό,τι αφορά τους ευρωπαϊκούς αντικειμενικούς στόχους, η προοπτική των CJTF είναι σαφής: να συμβάλουν κατά τέτοιο τρόπο ώστε το

NATO να λειτουργήσει και “ευρωπαϊκά”.

Πρωταρχικός στόχος της αναδιάρθρωσης της Συμμαχίας είναι να μπορέσουν οι Ευρωπαίοι, “να είναι σε θέση να προετοιμάζουν και να κατευθύνουν την εμπλοκή μιας ευρωπαϊκής δύναμης, υποστηριζόμενης, όπου τούτο είναι αναγκαίο, από τις πηγές και τις δομές του NATO, σύμφωνα με τις αποφάσεις που ελήφθησαν κατά τη Σύνοδο Κορυφής του Ιανουαρίου 1994”⁹.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι μετά τη συγκρότηση της Συνεργασίας για την Ειρήνη (RFP) και την απόφαση για τις δυνάμεις CJTF, οι δύο αυτοί μηχανισμοί του NATO εμφανίζονται να έχουν περίπου την ίδια αποστολή με την Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, οι επιχειρησιακοί στόχοι της οποίας θα πρέπει σύντομα να αναπροσαρμοσθούν.¹⁰

Η Νότια Πτέρυγα του NATO

Ηγετικό ρόλο στη νότια πτέρυγα του NATO, επιδιώκει να παίξει η Γαλλία μετά την απόφασή της να επιστρέψει στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας¹¹. Προς την κατεύθυνση

αυτή στοχεύουν και οι επίσημες διαπραγματεύσεις που έχουν αρχίσει στους κόλπους της Συμμαχίας με τη συμμετοχή και της Ισπανίας, η οποία επίσης μελετά την ένταξή της στο στρατιωτικό σκέλος του NATO. Σύμφωνα με το NATO στο "Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων", "οι διαπραγματεύσεις εξελίσσονται καλά. Τα πάντα είναι πιθανά"¹².

Το "Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων" μετέδωσε ότι συζητούνται διάφορα σενάρια, που επηρεάζουν άμεσα το στρατηγείο της Νεάπολης, στο οποίο ως γνωστόν υπάγεται και η Ελλάδα. Μεταξύ των εξεταζόμενων σεναρίων περιλαμβάνεται και αυτό του διαχωρισμού της Ευρώπης σε τέσσερις ζώνες ή της δημιουργίας ενός στρατηγείου στην Τουλών της Νότιας Γαλλίας, την ηγεσία του οποίου θα ασκούν εκ περιτροπής η Γαλλία, η Ιταλία και η Ισπανία. Ένα άλλο σενάριο προβλέπει τη διαίρεση της Γαλλίας σε δύο περιοχές, τη Βόρεια και τη Νότια, καθεμιά από τις οποίες θα έχει το δικό της μικρό στρατηγείο, που θα υπάγεται στο στρατηγείο της Νεάπολης. Όλα αυτά τα σενάρια σημαίνουν ότι θα απολέσει ισχύ το στρατηγείο της Νεάπολης, γεγονός που φαίνεται να προκαλεί έντονες αντιδράσεις από την πλευρά των Ιταλών.

Με την επιστροφή της Γαλλίας στη στρατιωτική δομή του NATO, προβλέπεται η συμμετοχή της χώρας αυτής στον σχηματισμό "πυρήνων" των πολυεθνικών δυνάμεων όλων των όπλων (GFIM) που θα δημιουργηθούν στους κόλπους των επιτελείων του NATO.

Επίσης, η Γαλλία θα συμμετάσχει στις ασκήσεις που θα οργανωθούν στην προοπτική της δημιουργίας των GFIM, υπό την διεύθυνση του NATO και της ΔΕΕ και θα οργανώσει ένα σεμινάριο για το θέμα αυτό στη Γαλλία το 1997.

Στην πρόσφατη σύνοδο υπουργών Αμύνης του NATO στο Μπέγκεν, το τοπίο άρχισε σιγά-σιγά να ξεκαθαρίζει όσον αφορά στις γαλλικές απαιτήσεις. Πιο συγκεκριμένα οι Γάλλοι πρότειναν να αναλάβει Ευρωπαίος διοικητής όχι μόνο την ευθύνη των στρατηγείων "Βορράς" και "Νότος", αλλά και τη θέση του αναπληρωτή διοικητή των δυνάμεων της συμμαχίας στην Ευρώπη. Σ' αυτή την περίπτωση οι οδηγίες δεν θα δίδονται από το συμβούλιο του NATO αλλά από το συμβούλιο της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι κράτη-μέλη της συμμαχίας όπως, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Ισλανδία, η Νορβηγία, η Δανία και η Τουρκία θα μετατρέπονταν σε μέλη δεύτερης κατηγορίας¹³.

Σ' αυτή την περίπτωση, η Γαλλία θα πρέπει να διαθέσει και έναν αριθμό δυνάμεων για το στρατηγείο αυτό, πράγμα για το οποίο δεν είναι βέβαιο ότι είναι σε θέση να το κάνει, με-

τά μάλιστα κι από τις πρόσφατες αποφάσεις της γαλλικής κυβέρνησης για μείωση του στρατιωτικού δυναμικού.

Τις γαλλικές θέσεις για τη διοίκηση του στρατηγείου του NATO στη Νότια Ευρώπη δεν φαίνεται να υποστηρίζει με ιδιαίτερη θέρμη η Γερμανία. Αντίθετα αξιωματούχοι του γερμανικού ΥΠΕΞ, θεωρούν ότι "για όσο χρόνο η Ευρώπη δεν έχει μια ουσιαστική αμυντική φυσιογνωμία, ένα σχήμα όπως αυτό που προτείνει η Γαλλία, θα περιέπλεκε την κατάσταση στην ανατολική Μεσόγειο"¹⁴.

Πιθανές Επιπτώσεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις

Νατοϊκοί κύκλοι στις Βρυξέλλες υποστηρίζουν ότι η αλλαγή της δομής της Συμμαχίας θα μεταβάλει και το περιεχόμενο

των ελληνοτουρκικών διαφορών όσον αφορά στο χερσαίο και αεροπορικό στρατηγείο του NATO στη Λάρισα. Δεν διστάζουν μάλιστα να υπογραμμίσουν ότι, είναι πολύ πιθανό, οι δύο χώρες να χάσουν ένα από τα πιο "προσφιλή" τους σημεία τριβών¹⁵.

Ως γνωστόν, η μέχρι τώρα αντιπαράθεση μεταξύ Αθήνας και Άγκυρας είχε εστιασθεί στο αν θα έπρεπε - και υπό ποιους όρους - να ενεργοποιηθούν τα στρατηγεία που έκλεισαν το 1974 με την αποχώρηση

της Ελλάδας από τη στρατιωτική δομή του NATO¹⁶.

Από τότε η Τουρκία εμποδίζει την ενεργοποίηση των δύο στρατηγείων της Λάρισας και η Ελλάδα από την πλευρά της προβάλλει βέτο στην έγκριση κονδυλίων για το αρχηγείο της Σμύρνης.

Στη μέχρι τώρα ελληνοτουρκική αντιπαράθεση για τα στρατηγεία περιλαμβάνεται και το στρατηγείο ΜΝΔ South, το στρατηγείο δηλαδή μιας δύναμης ταχείας αντίδρασης, το οποίο θα βρίσκεται υπό εναλλασσόμενη διοίκηση Έλληνα, Τούρκου ή Ιταλού στρατιωτικού.

Δεν αποκλείεται λοιπόν η νέα διοικητική δομή του NATO να επηρεάσει βαθύτατα όλες τις παραπάνω ελληνοτουρκικές διαφορές για τα στρατηγεία.

Η παραπάνω άποψη ενισχύεται και από την πρόσφατη αλληλογραφία Γουόρεν Κρίστοφερ και Θεόδωρου Πάγκαλου¹⁷.

Ο υπουργός εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Γουόρεν Κρίστοφερ, σε επιστολή του προς τους ομολόγους του των χωρών-μελών του NATO, αναφορικά με τη Σύνοδο Κορυφής του NATO τον ερχόμενο Δεκέμβριο, τονίζει ότι, "η

Σύνοδος Κορυφής θα πρέπει να εστιασθεί στο μετασχηματισμό των δομών της Συμμαχίας ώστε να ανταποκριθούμε στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Η εφαρμογή της CJTF και οι αποφάσεις για τη νέα δομή διοίκησης θα πρέπει να δημιουργήσουν μια πιο αποτελεσματική Συμμαχία, να επιτρέψουν την ενίσχυση και πιο ορατό, από πολιτική άποψη, αμυντικό ρόλο για την Ευρώπη και να ελευθερώσουν τον δρόμο για πλήρη συμμαχική συμμετοχή στις στρατιωτικές δομές του NATO”.

Την αβεβαιότητα της Αθήνας για τη τελική διαμόρφωση της διοικητικής δομής του NATO και ιδιαίτερα για την κατανομή των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις ελληνικές και τουρκικές ένοπλες δυνάμεις, επιβεβαιώνει και η απαντητική επιστολή του Έλληνα υπουργού εξωτερικών Θεόδωρου Πάγκαλου προς τον Αμερικανό ομόλογό του. Στην επιστολή του ο Θ. Πάγκαλος υπογραμμίζει “το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της Ελλάδας αναφορικά με τη συνεχιζόμενη εργασία για τις νέες δομές του NATO, μεταξύ των οποίων, οι νέες διαρρυθμίσεις των Διοικήσεων θα έχουν αποτελέσματα στην εσωτερική ισορροπία της Συμμαχίας, η οποία είναι τόσο σημαντική στη Νοτιοανατολική περιοχή”¹⁸.

Επιφυλακτική όμως εμφανίζεται και η Τουρκία στο θέμα των στρατηγείων. Οι έντονες τουρκικές ανησυχίες για τη διαμόρφωση των στρατηγείων στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, έχουν διατυπωθεί και σε μια σειρά εγγράφων που κατέθεσε η τουρκική Μόνιμη Αντιπροσωπεία στο NATO. Στα έγγραφα αυτά η Άγκυρα επαναλαμβάνει: “Σταθερά πιστεύουμε ότι η ανάγκη να εξασφαλίσουμε τη μέγιστη ευελιξία αλλά και η εμπειρία από το παρελθόν υποδεικνύουν την αναγκαιότητα να μην αποδοθούν προκαθορισμένες περιοχές αρμοδιότητας στα SRC (υποπεριοχικές διοικήσεις). Αυτές οι ρυθμίσεις θα πρέπει να είναι ανοικτές σε μια κατά περίπτωση ανάθεση αρμοδιοτήτων στα SRC με ισορροπημένο τρόπο σε περιόδους κρίσεων λαμβάνοντας υπόψη τις συνεισφορές καθενός από τους συμμάχους, τη γεωγραφία, την πολιτική κατάσταση που θα επικρατεί τότε και άλλες συγκεκριμένες σκέψεις”¹⁹.

Επίσης, η τουρκική πλευρά αποδίδει μεγάλη σημασία στην εφαρμογή της αρχής της κυκλικής εναλλαγής σε όλα τα επίπεδα των νέων διοικητικών ρυθμίσεων, την οποία χαρακτηρίζει “αναφαιρέτο στοιχείο ώστε να εξασφαλιστεί η πολυεθνικότητα” του επιτελείου της Νοτιοανατολικής Διοίκησης του NATO.

Προς ένα Αμυντικό “Διευθυντήριο”;

Λίγες μέρες μετά τη σύνοδο των υπουργών εξωτερικών στο Βερολίνο στις 3 Ιουνίου 1996 η οποία σηματοδότησε σημαντικές αλλαγές στη δομή του NATO, ο Βέλγος υπουργός εξωτερικών, Έριξ Ντερίκε, μιλώντας σε συνέδριο για τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1996, έκανε λόγο για επικράτηση στους κόλπους της Συμμαχίας ενός “διευθυντηρίου” ισχυρών χωρών που θέτουν στο περιθώριο τις μικρότερες. “Το Βέλγιο”, συνέχισε ο Βέλγος υπουργός, “διάκειται ευνοϊκά στην ενίσχυση μιας ενιαίας εξωτερικής πολιτικής και άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους κόλπους του NATO, αλλά δεν συζητάμε την περίπτωση οι σημαντικές αποφάσεις να λαμβάνονται με προσυμφωνήσεις διμερείς, τριμερείς ή της

λεγόμενης ομάδας επαφής”²⁰.

Εκφράζοντας την πλήρη αντίθεση του στη δημιουργία ενός είδους ευρωπαϊκού συμβουλίου ασφαλείας, ο Βέλγος υπουργός είπε: “Είμαι εναντίον της θεσμοθέτησης αυτού που ονομάζεται «ισχύς του μεγάλου» σε θέματα όπου υπάρχει ίσο συμφέρον όλων. Η χώρα μας ήταν ανάμεσα σ’ αυτές που έπαιξαν πρωτοποριακό ρόλο στη δημιουργία του ευρωπαϊκού σώματος. Δεν θα είναι σωστό να μας δοθεί μία θέση δεύτερης κατηγο-

ρίας την οποία δεν αξίζουμε”, πρόσθεσε ο Έριξ Ντερίκε.

Η ανάγκη ύπαρξης ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας, την οποία αναγνώρισε για πρώτη φορά κι ο πρόεδρος Κλίντον κατά τη Διάσκεψη Κορυφής των χωρών του NATO τον Ιανουάριο του 1994, φαίνεται να βρίσκει σήμερα το οριστικό πλαίσιο στήριξης στην επικείμενη μεταρρύθμιση του NATO. Πολλές έγκυρες αναλύσεις θεωρούν, ότι δεν πρόκειται απλώς για αναγνώριση εκ μέρους των ΗΠΑ, της προσπάθειας που καταβάλλουν οι σύμμαχοί τους και μέλη της Ε.Ε., για να προωθήσουν την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) που προβλέπεται από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ²¹. Αν και αποφεύγουν επιμελώς να αναφερθούν σε ευρωπαϊκή “επιτυχία”, τονίζουν ότι η ευρωπαϊκή αμυντική ταυτότητα είναι πλέον, “πολιτικά ορατή” και μπορεί να γίνει και “λειτουργικά αποτελεσματική”.

Η προς ανατολάς διεύρυνση και η στάση των Ρώσων

Γεγονός είναι ότι, η βορειοατλαντική Συμμαχία φαίνεται να

προσεγγίζει οριστικά το σημείο καμπής στη μεταψυχροπολεμική ύπαρξή της και θα πρέπει να αποφασίσει σύντομα με ποιον τρόπο θα ενσωματώσει την ευρωπαϊκή αμυντική ταυτότητα στη νέα δομή της, πριν βρεθεί αντιμέτωπη με την διεύρυνσή της προς ανατολάς, η οποία φαίνεται να πλησιάζει. Στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης μπορεί ο μετασχηματισμός να προχωρεί με διαφορετικούς ρυθμούς, όμως όλες οι χώρες έχουν διακηρύξει την επιθυμία τους να ενσωματωθούν στις Ευρωπαϊκές οικονομικές και πολιτικοστρατιωτικές δομές. Μέχρι σήμερα οι χώρες αυτές πέτυχαν να συμμετέχουν στο έργο του Βορειο-Ατλαντικού Συμβουλίου συνεργασίας (NACC) και συνεργάζονται με το NATO στο πλαίσιο του Προγράμματος της Σύμπραξης για την Ειρήνη και ελπίζουν να ενσωματωθούν στις αμυντικές δομές της Ατλαντικής Συμμαχίας.

Μπροστά σ' αυτή την πραγματικότητα το NATO αναμένεται να ανακοινώσει επισήμως τον Δεκέμβριο στη Σύνοδο Κορυφής της συμμαχίας τις πρώτες χώρες που θα δεχθεί. Σοβαρότερες υποψηφιότητες θεωρούνται πάντα αυτές της Τσεχίας, της Πολωνίας και της Ουγγαρίας. Μάλιστα ο γενικός γραμματέας του NATO, Χαβιέ Σολάνα, εξέφρασε πρόσφατα την πεποίθησή του, ότι οι χώρες του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας θα ενταχθούν στον οργανισμό στην 50η επέτειο από την ίδρυσή του, τον Απρίλιο του 1999²².

Ωστόσο στο ενδεχόμενο αυτό εξακολουθεί να αντιδρά η Ρωσία, δημιουργώντας αναστάτωση στη Βορειοατλαντική Συμμαχία. Μάλιστα σε πρόσφατη διπλωματική περιόδεια του στη Γερμανία, ο υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας, Γεβγένι Πριμακόφ, ενημέρωσε τον Γερμανό ομόλογό του Κλάους Κίνκελ για τις ρωσικές απόψεις.

Όπως δήλωσε ο Κλάους Κίνκελ στην εφημερίδα *Σίντ-ντόιτσε Τσάιτουνγκ*, η Ρωσία έχει καταστήσει σαφές ότι είναι πλέον έτοιμη να "αρχίσει σοβαρές διαπραγματεύσεις για τη σύνταξη μιας χάρτας που θα ορίζει επακριβώς τις σχέσεις της με το NATO"²³.

Μέχρι το τέλος του έτους, οπότε και θα ανακοινωθούν οι πρώτες χώρες που θα ενταχθούν στο NATO, η Γερμανία θεωρεί ότι πρέπει να υπάρχει κάποια συμφωνία με τη Ρωσία και για το λόγο αυτό με δική της πρωτοβουλία, η Γερμανία προωθεί το διάλογο με τη Μόσχα. Στο πλαίσιο αυτού του διαλόγου, ο καγκελάριος Χέλμουτ Κόλ επισκέφθηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου τον Ρώσο πρόεδρο Μπορίς Γέλτσιν στην εξοχική του κατοικία.

Μέχρι σήμερα ο διπλωματικός πυρετός στο πλαίσιο του NATO δεν φαίνεται να αποδίδει καρπούς, καθώς η Ρωσία

συνεχίζει, άλλοτε με απειλητικό και άλλοτε με κατευναστικό ύφος, να απαιτεί τα νέα μέλη να ενταχθούν μόνο στο πολιτικο σκέλος της συμμαχίας και να μη δεχθούν στρατεύματα ή όπλα του NATO στο έδαφός τους.

Αντιδρώντας στην εφαρμογή σχεδίων για τη διεύρυνση του NATO, ο υπουργός εξωτερικών, Γεβγένι Πριμακόφ, τόνισε τον περασμένο Σεπτέμβριο από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, ότι η Μόσχα δεν δέχεται "ούτε την ιδέα για την επέκταση της στρατιωτικής υποδομής του NATO στην περιοχή του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας ούτε τις προσπάθειες για να μεταμορφωθεί η συμμαχία αυτή σε άξονα ενός νέου ευρωπαϊκού συστήματος"²⁴.

Λίγες μέρες πιο πριν, σε συνάντησή του στη Βιέννη με τον γε-

νικό γραμματέα του NATO Χαβιέ Σολάνα, ο Γεβγένι Πριμακόφ, είχε αντιταχθεί σε κάθε μορφή διεύρυνσης αν σ' αυτή δεν περιλαμβάνεται, πολιτικώς και η Ρωσία. Ο υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας είχε προηγουμένως απορρίψει και τη διεύρυνση πολλών ταχυτήτων ή ομόκεντρων κύκλων που φαίνεται να μελετά το NATO ως λύση, προκειμένου να εντάξει στους κόλπους του τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που το επιθυμούν, χωρίς να εμφανισθεί η κίνησή αυτή ως εχθρική έναντι

της Ρωσίας²⁵.

Σύμφωνα με αυτή την πρόταση, εκτός από τις χώρες που θα ενταχθούν ως πλήρη μέλη του NATO, η συμμαχία θα δημιουργήσει μια νέα "Σύμπραξη για την Ειρήνη", με στενότερους δεσμούς απ' ό,τι η σημερινή, προκειμένου να δημιουργηθεί επίσημο πλαίσιο συνεργασίας με τη Ρωσία και χώρες που είτε είναι αδέσμευτες είτε κρίνονται ανέτοιμες να ενταχθούν στο NATO παρ' ό,τι το επιθυμούν.

Τι σημαίνει όμως η "σκληρή" στάση των Ρώσων όπως αυτή καταγράφεται τους τελευταίους μήνες. Όταν μάλιστα απείλησαν να αναπτύξουν περισσότερα πυρηνικά όπλα και να επανεξετάσουν τις συμφωνίες για τον έλεγχο των εξοπλισμών. Μήπως μπλοφάρουν αναρωτιόταν πρόσφατα ο *Εκόνομιστ*, υπογραμμίζοντας ότι όσο οι ανησυχίες για την κατάσταση της υγείας του Μπορίς Γέλτσιν μεγαλώνουν, οι απειλές ίσως αρχίσουν να επενεργούν²⁶.

Είναι γεγονός πάντως, που υπογραμμίζουν και οι περισσότερες αναλύσεις, ότι οι Ρώσοι έχουν μεταβάλει τη στάση τους προς το σκληρότερο.

Κι αξίζει ιδιαίτερης προσοχής και ερμηνείας η στάση του Ρώσου υπουργού εξωτερικών Γεβγένι Πριμακόφ ο οποίος κατά τη διάρκεια της "ιστορικής" πλέον συνόδου του NATO στο Βερολίνο στις 3 Ιουνίου 1996, ούτε ούτε λίγο ούτε πολύ έπλεξε τότε το εγκώμιο του "νέου NATO". Και δεν σταμάτησε μόνο εκεί ο Ρώσος αξιωματούχος. Δήλωσε ότι η χώρα του είναι έτοιμη για διάλογο σ' ό,τι αφορά την διεύρυνση του NATO: "Κατανοούμε την επιθυμία ένταξης κάποιων χωρών της Ανατολικής και της Κεντρικής Ευρώπης στο NATO. Δεν θα δεχθούμε όμως νατοϊκά οπλικά συστήματα κοντά στα σύνορά μας"²⁷.

Και βέβαια οι νατοϊκοί αξιωματούχοι δεν έχασαν την ευκαιρία διαβλέποντας μια τάση "συμβιβασμού" από την πλευρά των Ρώσων. Προχώρησαν έτσι ένα βήμα πιο πέρα δίδοντας εγγυήσεις στους Ρώσους, ότι σε περίπτωση ένταξης νέων μελών στη Συμμαχία δεν θα εγκατασταθούν νατοϊκά όπλα ούτε θα γίνονται ασκήσεις κοντά στα ρωσικά σύνορα.

Αν και δεν υπάρχουν επίσημες διαβουλεύσεις για την διεύρυνση του NATO προς ανατολάς (Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία), η όλη συζήτηση φαίνεται να έχει φθάσει σε αποφασιστική καμπή.

Ο πρόεδρος Κλίντον εν όψει και των προεδρικών εκλογών του Νοεμβρίου επιχείρησε μια έστω και περιορισμένη νατοϊκή επέκταση στην πρώην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και για το λόγο αυτό πίεσε τη Μόσχα να συ-

γκατανεύσει στην ένταξη της Πολωνίας, Ουγγαρίας και Τσεχικής Δημοκρατίας.

Από την άλλη πλευρά η Μόσχα στέλνει διάφορα μηνύματα όσον αφορά στα ανταλλάγματα. Η "αγωνία" της Ρωσίας αυτή την εποχή φαίνεται να είναι το πώς θα κατοχυρώσει μια "ελευθερία" στις σχέσεις της με τις τρεις Βαλτικές Χώρες. Με άλλα λόγια, όπως έγραφε και ο Jim Hoagland στην *Ουάσινγκτον Πόστ*²⁸, η Μόσχα θέλει μια εγγύηση ότι η Εσθονία, η Λετονία και η Λιθουανία δεν θα ακολουθήσουν τους άλλους τρεις πρώην σοβιετικούς δορυφόρους στη δυτική σφαίρα στρατιωτικής προστασίας. Ταυτόχρονα όμως η κυβέρνηση Κλίντον δέχεται μηνύματα από τις Βαλτικές αλλά και τις Σκανδιναβικές Χώρες ότι η ρωσική στάση αποτελεί "δηλητηριασμένη καραμέλα".

Η Φιλανδία μάλιστα προειδοποίησε για τον κίνδυνο "διαίρεσης της Ευρώπης στο πρότυπο της Συμφωνίας της Γιάλτας, σε δύο σφαίρες επιρροής, του NATO και της Ρωσίας"²⁹.

Στην πλειονότητά τους ουδέτερες οι Σκανδιναβικές Χώρες, δεν ικανοποιήθηκαν από τη νέα πολιτική του NATO όσον

αφορά στις χώρες της Βαλτικής και υποστηρίζουν ότι η μη ένταξη των χωρών αυτών στο NATO θα λάβει άλλες διαστάσεις στη Μόσχα.

Η ανησυχία των Σκανδιναβικών Χωρών εντείνεται επιπλέον από το γεγονός ότι, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αναμένεται, εξαιτίας του υψηλού κόστους, να δεχτεί στους κόλπους της και τις 15 χώρες της πρώην Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, αλλά μόνο στην Ουγγαρία, Πολωνία και Τσεχία.

Οι Σκανδιναβικές Χώρες φαίνεται να φοβούνται την επανεμφάνιση μιας ασταθούς ζώνης στην περιοχή τους και πιέζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση να "προσφέρει" την ένταξη στα Βαλτικά Κράτη, ελπίζοντας ότι μια τέτοια κίνηση θα παρά-

σχει στα Βαλτικά Κράτη μια πολιτική και οικονομική "ομπρέλα" εξασφαλίζοντας τις χώρες αυτές απέναντι στη Ρωσία.

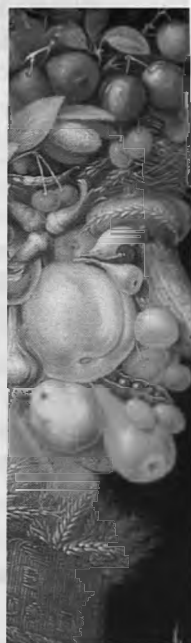
Σήμερα εκείνο που είναι ανάγκη να γίνει αντιληπτό στη Δύση είναι το γεγονός ότι, όντως οι Βαλτικές Χώρες και οι τρεις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Τσεχία, Ουγγαρία και Πολωνία) προχωρούν με επιτυχία στο δρόμο των μεταρρυθμίσεων και επιθυμούν διακαώς να γίνουν μέλη ενός δυτικού οργανισμού (Ε.Ε., Δ.Ε.Ε., NATO). Κι αυτός που θα

τους προσέφερε και εγγυήσεις ασφαλείας, είναι το NATO, έστω και αν δεν έχει τα πλεονεκτήματα που έχει η Ε.Ε.³⁰. Όμως, η όποια διεύρυνση του NATO δεν πρέπει να οδηγήσει στη χάραξη νέων διαχωριστικών γραμμών στην Ευρώπη και η Ρωσία δεν θα πρέπει να αισθανθεί απειλούμενη από μια νατοϊκή διεύρυνση που πιθανότατα θα την ωθήσει σε σύσφιξη των σχέσεών της με την Κίνα. Ένα ενδεχόμενο που υπήρξε ο δυτικός εφιάλης κατά τον Ψυχρό Πόλεμο³¹.

Οκτώβριος 1996

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Αποσπάσματα του άρθρου δημοσίευσε το *Ποντίκι* στις 29 Δεκεμβρίου 1994.
2. Βλέπε "Το NATO της Μεταψυχροπολεμικής εποχής" στο περ. *Άμυνα και Διπλωματία* τεύχος Αυγούστου 1996.
3. Βλ. αναλυτικά Conseil de l' Atlantique Nord: "Communique de la Reunion Ministerielle du 3 Juin 1993", στο *Europe Documents* της 5 Ιουνίου 1996, Document Atlantique No 1989.
4. *Άμυνα και Διπλωματία*, όπ. π. Η άποψη ότι μια Ευρωπαϊκή Άμυντική

Ταυτότητα θα έπρεπε να αντανακλά "την ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού πόλου μέσα στην Ατλαντική Συμμαχία", διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τη Γαλλία και τη Γερμανία στο κοινό σχέδιο για μια "Ευρωπαϊκή Αμυντική Πολιτική" που παρουσιάστηκε στην Πρώτη Υπουργική Σύνοδο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 1991, τον Φεβρουάριο του 1991 και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πορεία της Διακυβερνητικής.

Βλ. αναλυτικά "Franco German Proposals on Political Union: Security Policy Cooperation in the Framework of the Common Foreign and Security Policy of Political Union", στο *Atlantic News*, No 71, 15-2-1991. Και "Updated Edition", *Atlantic News*, No 71, bis, 21-2-1991

5. Βλ. εφημ. *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* της 16 Ιουνίου 1996.

6. Εφημ. *La Stampa*, αναδημοσίευση εφημ. *Καθημερινή* της 16 Ιουνίου 1996.

7. Βλ. αναλυτικά "Ποιες είναι και τι σημαίνουν οι αλλαγές στο NATO" στην εφημ. *Το Βήμα* της 9 Ιουνίου 1996.

8. *Αμυνα και Διπλωματία*, όπ. π.

9. Charles Millon, "Η Γαλλία και η ανανέωση της Ατλαντικής Συμμαχίας", στο *Δελτίο του NATO*, 2/1996, σελ. 16.

10. Βλ. Κ. Ιορδανίδης: "Τι σχεδιάζει το NATO στη Νοτιοανατολική Πτέρυγα", εφημ. *Καθημερινή* της 26 Μαΐου 1996.

11. Pierre Lellouche: "Pourquoi la France a reintegré l'OTAN", στο *Nouvel Observateur* της 28 Δεκεμβρίου 1995.

12. Εφημ. *Το Βήμα*, όπ. π.

13. Για το θέμα αυτό βλέπε και την ανταπόκριση από την Βόννη του Τ. Τέλλογλου στην εφημ. *Καθημερινή* της 6 Οκτωβρίου 1996.

14. *Όπ. π.*

15. "Επιπτώσεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις" *Αμυνα και Διπλωματία*, τεύχος Αυγούστου 1996.

16. Εφημ. *Ελευθεροτυπία* της 25 Ιουλίου 1996.

17. Βλ. αναλυτικά Νίκος Μαράκης: "Η

απόρρητη αλληλογραφία για το NATO. Επιστολή Κρίστοφερ και απάντηση Πάγκαλου", εφημ. *Το Βήμα* της 13 Οκτωβρίου 1996.

18. *Όπ. π.*

19. "Η Άγκυρα ανησυχεί και εκβιάζει", εφημ. *Το Βήμα* της 13 Οκτωβρίου 1996.

20. Εφημ. *Ελευθεροτυπία* της 25 Μαΐου 1996.

21. Όπως για παράδειγμα η ανάλυση της εφημ. *Le Monde*, βλέπε χαρακτηριστικά το άρθρο "Συμφωνία των 16 στη μεταρρύθμιση", εφημ. *Le Monde - Το Βήμα* της 19 Μαΐου 1996.

22. Εφημ. *Ελευθεροτυπία* της 21 Σεπτεμβρίου 1996.

23. Εφημ. *Καθημερινή* της 4 Σεπτεμβρίου 1996.

24. Εφημ. *Ελευθεροτυπία* της 25 Σεπτεμβρίου 1996.

25. Εφημ. *Καθημερινή* της 20 Σεπτεμβρίου 1996.

26. *The Economist - Η Καθημερινή* της 13 Οκτωβρίου 1996.

27. Εφημ. *Ελευθεροτυπία* της 9 Ιουνίου 1996, ανταπόκριση από το Βερολίνο του Π. Βαλασόπουλου.

28. Jim Hoagland: "Αντί του NATO η Ευρωπαϊκή Ένωση", *The Washington Post - Το Βήμα* της 11 Αυγούστου 1996.

29. Η ανησυχία των Σκανδιναβικών Χωρών εκφράστηκε και σε πρόσφατη συνάντηση του υπουργού αμύνης της Δανίας με τους ομολόγους του των Βαλτικών Χωρών. Βλέπε αναλυτικά το *Newsletter*, Σεπτεμβρίου 1996 σελ. 3 του *Conseil Nordique de Ministres*. Επίσης, Dimitri Trenin: "Αποφυγή μιας νέας αντιπαράθεσης με το NATO", *Δελτίο του NATO*, 2/1996 σελ. 17-20.

30. *The Economist - Ελευθεροτυπία* της 5 Ιουνίου 1996.

31. Βλέπε σχετικό άρθρο του Θ. Βερέμη: "Η Ρωσία και το NATO" *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* της 4 Φεβρουαρίου 1996.

